
Išeivijos rašytoja Laima Vincė: „Šiurpas, išvydus agresiją „Baltic Pride“, įkvėpė parašyti pjesę“

Asmeninio albumo nuotr. / Laima Vincė

Autorius: Justinas Šuliokas

Šaltinis: 15min

„Vienas didžiausių šiuolaikinės Lietuvos visuomenės paradoksų – kad žmonės, nepabūgę eiti į gatves ir stoti prieš sovietų tankus, siekdami iškovoti savo šalies laisvę, dabar masiškai emigruoja kitur, užuot toliau statę laisvą valstybę ir visuomenę“, – sako išeivijos rašytoja Laima Vincė.

Jungtinėse Amerikos Valstijose gimusi, tačiau jau dvidešimt metų Lietuvos gyvenimą sekanti ir jame dalyvaujanti moteris tikino pastebinti, kad po Nepriklausomybės į JAV emigravę lietuviai negali nusimesti tylaus kaltės jausmo.

„Jie įkuria šeštadienines mokyklas savo vaikams, rengia koncertus ir kitus lietuviškus renginius, o kiekvieną Vasario 16-ąją, susirinkę paminėti Nepriklausomybės dienos, jie verkia ir pasakoja, kokie jaučiasi kalti, kad išvažiavo“, – pasakojo išeivė.

Emigracija bei ją lydintis konfliktas tarp asmeninės laimės siekio ir atsakomybės savo šaliai tapo pagrindu naujai Laimos Vincės pjesei „Vertėjas“, kurios premjera Vilniaus kameriniame teatre vyks paskutinį liepos šeštadienį ir sekmadienį.

„Tai polemikinė pjesė“, – sako L.Vincė. Ji tikisi, kad iš spektaklio išėję žiūrovai turės apie ką padiskutuoti ir pagalvoti.

Įkvėpimas „Ryanair“ skrydžiuose

Pagrindinis pjesės veikėjas Julius (aktorius Ridas Jasiulionis) gyvena saulėtoje Brazilijoje ir dirba vertėju – kiekvieną rytą jis sulaukia skambučių iš Didžiosios Britanijos socialinės rūpybos institucijų, kur kalbos nemokantiems tautiečiams reikia padėti susikalbėti su policijos pareigūnais, socialiniais darbuotojais arba klinikų slaugėmis. Jo pašnekovai – tai visa personažų galerija, piešianti įvairius lietuvių emigrantų tipus.

Vilniaus kamerinio teatro
nuotr./Spektaklis „Vertėjas“

L.Vincė atskleidžia, kad nemažai idėjų šiems personažams kilo, kalbantis su išeivijoje gyvenančiais pažįstamais, bet dar daugiau – skraidant „Ryanair“ lėktuvais tarp Lietuvos, Didžiosios Britanijos ir Airijos: „Aš tyliai klausydavausi kitų keleivių pokalbių, užsirašinėdavau jų žodžius.“ Neįtikėtina, sako ji, kaip išrandingai kai kurie iš jų išnaudodavo turtingų šalių socialinės rūpybos sistemą.

O pagrindinį veikėją įkvėpė artimas L.Vincės draugas, kuris prieš keletą metų pakvietė ją apsilankyti Brazilijoje.

„Jis dirba vertėju telefonu, taigi kiekvieną rytą keldavosi penktą valandą ir atsakinėdavo į skambučius, o mes visa tai girdėdavome. Jų pokalbiai būdavo tokie neįtikėtini ir juokingi. Jis vis bandydavo būti labai profesionalus, o jo pašnekovai visiškai to nepaisydavo. Jie sakydavo: „Turiu tokią problemą, prašau išspręsk ją.“ Daugelis bandydavo su juo susidraugauti, – sakė menininkė. – Kai jis baigdavo darbą, visi kartu valgydavome pusryčius ir jis inscenizuodavo kai kuriuos pokalbius, imituodavo jų kalbėjimo manierą, mes aptardavome jų istorijas. Ir tada aš pagalvoju – tai juk tobula struktūra mano pjesei.“

„Aš, mano draugai ir sūnus žygiavome parade, tai buvo neįtikėtina stipri patirtis. Vienoje pusėje žmonės buvo linksmi, pakilios nuotaikos, mojavo vaivorykštės vėliavomis, vienas kitą apkabindami, o vos už kelių metrų stovėjo pikta minia.

Neapykanta miesto aplinkoje

Dar vienas impulsas parašyti „Vertėją“ buvo L.Vincės apsilankymas Lietuvoje prieš trejus metus, kai vyko pirmosios „Baltic Pride“ eitynės Vilniuje.

„Aš, mano draugai ir sūnus žygiavome parade, tai buvo neįtikėtina stipri patirtis. Vienoje pusėje žmonės buvo linksmi, pakilios nuotaikos, mojavo vaivorykštės vėliavomis, vienas kitą apkabindami, o vos už kelių metrų stovėjo pikta minia. Pagalvoju, o Dieve, tereikėtų tik užtvarams nuvirsti ir prasidėtų kruvinas susirėmimas“, – prisiminė L.Vincė.

Niujorke užaugusiai rašytojai matyti tiek neapykantos gana išsivysčiusioje miesto aplinkoje buvo šokiruojanti patirtis: „Žinojau, kad turiu parašyti literatūros kūrinį, kuriame išreikščiau savo jausmus – šurpą išvydus tokią agresiją.“

Kita vertus, ji nenorėjo, kad jos kūrinys būtų pjesė apie homoseksualumą. „Norėjau pavaizduoti gėjų porą tiesiog gyvenančią įprastą gyvenimą ir sprendžiančią kitą, didesnę konfliktą“, – aiškino ji.

Maža šalis – didelė šeima

Geresnį gyvenimą Brazilijoje susikūręs Julius gyvena su partneriu Ksaveru, o šiam sunku suprasti jo rūpestį toli esančia šalimi, kurią jis paliko bėgdamas nuo neapykantos ir smurto. Kita vertus, Ksaveras (aktorius Artūras Varnas) pavydi, mano vienas iš spektaklio režisierių Marius Mačiulis: „Jis pavydi ne kitos moters ar vyro, jis jam pavydi Lietuvos ir ypatingo juos siejančio ryšio.“

L.Vincė sako pastebėjusi, kad lietuviai, būdami mažos tautos dalimi, jaučiasi siejami daug didesnio tarpusavio ryšio nei, tarkime, amerikiečiai ar rusai.

„Žmonės jaučia, kad yra viena didelė šeima – maža šalis. Didelėse šalyse nėra jausmo, kad į tavo namus kanalizacijos taisyti atėjęs santechnikas yra kažkuo tau artimas. Tai labai subtilus dalykas, giliai esantis jausmas, kad mes susiję, kad yra bendra istorija, bendra kalba, bendras likimas ir kova už būvį. Aš manau, kad kitataučiai ne visada tai supranta, jiems tai atrodo keista“, – mintimis dalijosi rašytoja.

Didelėse šalyse nėra jausmo, kad į tavo namus kanalizacijos taisyti atėjęs santechnikas yra kažkuo tau artimas. Aš manau, kad kitataučiai ne visada tai supranta, jiems tai atrodo keista.

Ji pasakoja, kad savo namuose JAV dažnai priima tautiečius iš Lietuvos: „Ir kaimynai stebisi – kaip tu čia juos vis įsileidi ir maitini, jie gi svetimi. Ar jie tau giminės? Aš sakau – jie yra lietuviai.“

Kultūrinis šokas parduotuvėse

Artimumo ir kultūros skirtumų temos – puikiai pažįstamos kitai spektaklio režisierėi, amerikietei Aliciai Gian.

„Būdama imigrantė Lietuvoje, aš nuolat patiriu kalbos barjerus, nuolat patiriu kultūrinius barjerus, tad man buvo įdomu su tuo pažaisti scenoje“, – tikino moteris.

Įdomu, sako ji, kad nors šiuolaikinės technologijos leidžia vieno piršto paspaudimu užmegzti ryšį su kitu pasaulio kraštu, atstumai tarp žmonių niekur nedingsta.

„Žmonės niekada nebus visiškai vienodi, – mano A.Gian. – Ir skirtumai yra gražus dalykas. Tačiau jie taip pat sukuria nemažai įtampos ir konfliktų.“

Prie kalbos barjero reiktų pridėti ir nesugebėjimą skaityti kūno kalbos. L.Vincė prisimena, kaip devintojo dešimtmečio pabaigoje, kai mokslininkai iš Michailo Gorbačiovo valdomos Sovietų Sąjungos pradėjo važinėti į komandiruotes užsienyje, JAV lietuviai mielai juos apgyvendindavo savo namuose. Lietuviai jai skųsdavosi, kad visiškai nesupranta amerikiečių kūno kalbos – nesupranta, ar jie nuoširdžiai stengiasi būti draugiški, ar apsimetinėja.

„Ir priešingai – kai JAV lietuviai atvyksta į Lietuvą, jie čia nesupranta žmonių kūno kalbos, – sako Laima. – Pamenu, kai atvažiavau čia 1988 metais, daug žmonių į mane žiūrėjo kaip į cirko išsigimėlę.“

Pastebiu didelį pasikeitimą žmonių elgesyje, kai pagerėja oras. Žiemą lietuviai šalti, o vasarą jų žvilgsniai atviresni, jie šypsosi, kalbasi. Net pagalvojau – kaip gerai būtų, jei vasara Lietuvoje truktų bent penketą mėnesių.

Alicia jai pritaria: „Aš irgi pirmą kartą atvykusi jaučiausi kaip keistuolė. Kartą eidama į vieną „Maxima“ parduotuvę, ji atidarė duris išeinančiai moteriai, plačiai nusišypsojo ir pabandė pasisveikinti lietuviškai. „Ir ta ponija į mane pasižiūrėjo taip, lyg man trūktų kelių varžtelių galvoje. Mano veiksmai privertė ją pasijausti labai nepatogiai, nors man tai buvo įprastas bendravimo su žmonėmis būdas.“

„Jeigu nori patirti tikrą kultūros šoką, turi užsukti į maximas“, – juokiasi L.Vincė, lygindama klientų aptarnavimo kultūros skirtumus Lietuvoje ir Vakaruose. Tiek ji, tiek Alicia pasakoja buvusios nepaprastai nustebintos kontrasto, kaip šiltai lietuviai priima jas namuose, ir kaip šaltai tie patys žmonės elgiasi gatvėje.

„Manau, kad tai gali būti liekanos iš sovietinės sistemos, kai nežinotai, kas gali tave įskųsti valdžiai ir išsiųsti į Sibirą“, – skirtumą tarp santūrumo viešumoje ir šilto privatoje aplinkoje bando paaiškinti Laima.

„O aš pastebiu didelį pasikeitimą žmonių elgesyje, kai pagerėja oras, – priduria Alicia. – Žiemą jie šalti, o vasarą jų žvilgsniai atviresni, jie šypsosi, kalbasi. Net pagalvojau – kaip gerai būtų, jei vasara Lietuvoje truktų bent penketą mėnesių.“

Spektaklio „Vertėjas“ išankstinė premjera Vilniaus kameriniame teatre (Konstitucijos pr. 23) – jau liepos 27 ir 28 d. 19 val. Spektaklis yra „Baltic Pride“ kultūrinės programos dalis, todėl žiūrovai kviečiami į jį nemokamai.